

Arvottomien musiikki

Matti Sunell

Finlandia

Orkesteri virittää. Viritys hajoaa kakofoniaksi, kun soittajat viime hetkellä varmistelevat esitettävän teoksen vaikeita kohtia. Kamera lentää yli jäisen meren ja sohjoisten laivaväylien. Näyttelijöiden nimet ilmestyvät yksi kerrallaan, kapellimestari napauttaa puikollaan neljä kertaa, ja muusikot hiljenevät. Musiikki alkaa, kun tullaan sataman uloimpien laituriin ylle. Jousien voimistuvat, nousevat pyörteet johtavat septimisointuun, joka purkautuu lautasten iskuun. Elokuvan nimi ilmestyy punaisella konttikenttien, makasiinien ja nosturien ylle: *Arvottomat*. Helsingin Jätkäsaari helmikuussa 1982.

Kyllä, *Finlandia*-hymni tämä on, mutta jotenkin vääristyneenä. Rumpukomppi, särökitaran ja basson urkupistesäksätys, melodia Hammond-uruilla ja pianolla. Bassorumpu ei soita tasarytmia, vaan seuraa melodiaa, patarummut kajahtavat säkeiden lopussa. Harmonia on oudosti vieraantunut: hymnimelodia on soinnutettu rinnakkaisilla duurisoinnuilla niin, että melodia-sävel on aina soinnun terssi (nuotti 1).

Hietalahdentorin yllä jouset liennyttävät soinnin raakuutta, mutta harmonia pysyy kirpeänä. Kaarretaan seuraamaan Lönnrotinkatua, ja Helsingin ydinkeskustan yllä vasket nostavat hymnin fanfaarimaiseen päätökseen. Kamerakin kohottaa katseensa. Koittaako Suomen päivä kuin kirkas

Nuotti 1

C-duurisointu? Valkeus ei aivan voita, pikemmin harmaus. Taivas on pilvinen, horisontti sumuinen ja voimalaitoksen piippu puhalttaa savua pohjoiseen – tuulee mereltä.

Anssi Tikanmäen (1955–2024) *Finlandia*-sovitukset on karu ja humoristisella tavalla ankara. Sen mahtipontinen päätös on koomisessa ristiriidassa Helsingin viluisen ankeuden ja 1980-luvun alun Suomen harmauden kanssa. Merestä kohoava kosteus, loskaiset kadut. Suomi, joka arasti haaveilee päivän koittamisesta, lämpimistä tuulista, avautumisesta maailmaan. Sovitus virnuilee ystävällisesti alkuteokselle, niin kuin *Arvottomat* suomalaiselle elokuvalle.

Motiivi

Ryhtyessään tekemään ensimmäistä pitkää elokuvaansa **Mika Kaurismäki** (s. 1955) tiesi kaksi asiaa: elokuvan nimi on *Arvottomat*, ja se alkaa Sibeliuksen *Finlandialla*.

Arvottomista tuli myös Anssi Tikanmäen ensimmäinen elokuvamusiikki. Hän oli tutustunut **Aki** (s. 1957) ja Mika **Kaurismäkeen** *Saimaa-ilmiö*-rokkidokumentin (1981) tekovaiheessa, mutta ei vielä tuolloin kuulunut elokuvissa esiintyneisiin yhtyeisiin.

Tarinan mukaan Aki Kaurismäki kuuli *Arvottomia* valmisteltaessa autoradiosta osan Tikanmäen *Maisemakuvia Suomesta* -sarjasta (1981). Hän innostui musiikista ja soitti radioon saadakseen selville säveltäjän. Tämä osoittautuikin tutuksi mieheksi. Veljekset päättivät, että tällaisen musiikin tekijä sopisi säveltämään musiikin heidän tulevaan elokuvaansa.

Tikanmäki on kertonut aloittavansa elokuvamusiikin teon käsikirjoituksen tai sen pohjana olevan kirjan lukemisella. Hän kehittelee musiikkia tekstin synnyttämistä ideoista heti eikä odota kuvausten valmistumista. Hän on sittemmin tehnyt musiikkia kummankin Kaurismäen elokuvaan, ja Mikan kanssa musiikin käyttöä suunnitellaan jo käsikirjoitusvaiheessa.

Arvottomien musiikin pääaihe olikin valmiina jo kuvausten alkaessa helmikuussa 1982, sillä heti ensimmäisessä kohtauksessa Manne (**Matti Pellonpää**, 1951–1995) soittaa sen ohimennen flyy-

gelillä sängystä noustuaan. Tikanmäen mukaan elokuvaan haluttiin jokin tunnistettava, jingle-mäinen melodianpätkä. Kun sekä Mika että Anssi olivat **Ennio Morriconen** (1928–2020) ihailijoita, esikuvaksi tuli *Hyvät, pahat ja rumat* -elokuvan tunnussävel. Jinglen piti olla myös riittävän helppo, jotta Tikanmäki voisi opettaa sen Pellonpäälle kuvauspaikalla ja tämä pystyisi soittamaan sen ensimmäisellä otolla.

Musiikissa tällaista lyhyttä muutaman säveln kokonaisuutta nimitetään *motiiviksi*. Motiivia voidaan tarpeen mukaan muunnella: vaihtaa sävellajia, muuttaa säveliä tai rytmiä, venyttää tai supistaa, kääntää intervallien suunnat peilikuvaksi tai sävelten järjestys takaperin. Jos motiivi esiintyy läpi koko teoksen ja toimii säveltämisen lähtökohtana, sitä kutsutaan *ydinmotiiviksi*. Arvottomien tunnusaihetta voi hyvin pitää ydinmotiivina. Tikanmäki harjoittaa motiivista työstöä, jolla vähästä lähtömateriaalista saadaan musiikkia erilaisiin käyttötilanteisiin.

Nuotissa 2 on Ennio Morriconen *Hyvät, pahat ja rumat* ja nuotissa 3 Tikanmäen *Arvottomat*. Rytmi on sama. Morriconen melodia hyppii kvarttia edestakaisin, Tikanmäellä se pyörii lähtösävelen ympärillä.

Nuotti 2

Nuotti 3

Teema

Teema on pidempi kokonaisuus, jonka voi laulaa parilla kolmella hengenvedolla. Jos motiivi on sana, teema on lause tai virke.

Teemamusiikiksi nimitän ydinmotiivin sisältävää tai siitä johdettua musiikkia. Jaan sen orkesteri- ja bänditeemaan sekä jännitysmusiikkiin. Lisäksi on sellaista motiivista lähtevää musiikkia, jota ei luontevasti voi sijoittaa orkesteri- tai bänditeeman alle. Jonkin verran on myös musiikkia, jossa motiivia ei ole käytetty.

Orkesteriteema on rauhallinen ja tunteellinen. Se esiintyy aina vähän eri asussa: jokin melodian osa saattaa puuttua yhdestä kohtauksesta ja olla mukana toisessa. Kirjoitan teeman tähän sellaisessa hypoteettisessa muodossa, jossa kaikki osat ovat mukana (nuotti 4).

Bänditeema on nopeampi ja soitinnettu roki-kiytyeelle. Siinä on yleensä komppi ja melodia-soittimena saksofoni tai sähkökitara (nuotti 5).

Teemamusiikki on *Arvottomissa* aina ei-diegeettistä: se ei ole olemassa elokuvan sisäisessä maailmassa. Muu musiikki on useimmiten diegeettistä, elokuvan henkilöt siis kuulevat sen.

Käsittelen Tikanmäen *Arvottomiin* säveltämää musiikkia yllä esitetyn jaottelun mukaan ja siten elokuvan muuta musiikkia. Kunkin kohdan sisäinen järjestys noudattaa elokuvan kronolo-

giaa, mutta kokonaisuus ei. Aikamerkinnot ovat DVD-version mukaiset.

Orkesteriteema

Orkesteriteemaa kuullaan selvästi harvemmin kuin bänditeemaa. Sen tehtävä on luoda haikeaa tai romanttista tunnelmaa, ja se soi finaalin lisäksi vain pääparin Mannen ja Veeran (**Pirkko Hämä-läinen**, s. 1959) kahdenkeskisissä kohtauksissa. Yleensä he tällöin eroavat tai ovat aivan kohta eroamassa. Sävellaji on e-molli.

24.08 Manne jättää Veeran tielle. Yksinäinen oboe, Veera yksin pimeässä talvi-illassa.

25.35 Veera jää Mannen kyydistä iltaiselle Hämeen-kadulle. Sooloviulu aloittaa, mukaan tulevat jouset ja lopuksi oboe.

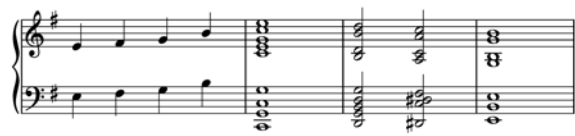

- 1.12.28 Manne ja Veera viettävät iltaa Jyväskylän matkustajakodissa. Syleilevä pari kaatuu sängylle, salama iskee ja samaan aikaan Harri palaa kaatosateessa yksin kapakasta. Aamun valjetessa Veera kävelee yksin linja-autoasemalle. Oboe aloittaa, kokoonpano kasvaa täyteen orkesteriin.
- 1.43.35 Manne ja Veera ajavat hiljaisina kohti rautatieasaketta. Musiikki alkaa käyrätorven ja klarinetin duettona, puhaltimet ja patarummut tulevat mukaan.
- 1.44.43 Sovitaan tapaaminen Pariisiin. Veera nousee junaan, ja Manne jää yksin. Oboe aloittaa, puhaltimet ja patarummut liittyvät.
- 1.50.26 Finaali alkaa pianistin soittamana pariisilaisessa kahvilassa ja kasvaa täyden orkesterin päätössoitoksi. Orkesteriteemasta on valoisampi d-mollissa kulkeva versio, jonka soittaa kaksi kitaraa. Sen soidessa ei olla eroamassa.
- 1.03.51 Veera jää liikemiesten mersun kyydistä satumalta Eldorado-sirkuksen kohdalla ja tapaa Mannen, joka selailee lehteä Volgan etuistumella. Sovinto ja onni tuntuvat mahdollisilta: "Vie vaikka Meksikoon!"
- 1.27.04 Manne ja Veera kävelevät Kuopion satamalaitureilla ja pohtivat epävarmaa tulevaisuuttaan. Se tuntuu turvalliselta ainakin tänä yönä.

Huokaus

Yksi orkesteriteeman kohta vie ajatukset *Finlandiaan*. Melodia nousee lyhyin nuotein pitkään säveleen ja laskeutuu kuin huokaus. Nuotissa 6 on *Finlandian* tahdit 51–54 ja nuotissa 7 vastaava kohta Tikanmäellä. *Finlandian* nuotit olen siirtänyt e-molliin alkuperäisestä f-mollista.

Melodian ja basson liike on kummassakin sama, mutta kolmannen tahdin soinnut poikkeavat. Tikanmäki ei myönnä tieteen lainanneensa kohtaa *Finlandiasta*, mutta mielestäni laina on

Nuotti 6

Nuotti 7

selvä, oli sitten alitajuinen tai tietoinen. *Arvottomissa* huokausaihe kuullaan ensimmäisen kerran Veeran jäädessä Hämeenkadulle.

Bänditeema

Bänditeema kuljettaa tapahtumia ja säestää liikettä. Sen tunnelma on yleensä neutraali ja sävel-laji useimmiten e-molli.

3.17 Manne on havainnut Hagströmin (**Esko Nikkari**, 1936–2006) gangsteriporukan seuraavan häntä ja valmistautuu lähtemään kotoaan. Revolverin naksahdus käynnistää aamutoimimusiikin. Nauhaton sähköbasso soittaa teemaa, kitara säestää.

4.05 Manne astuu ulos asuintalonsa ovesta, kävelee pysäköintipaikalle ja käynnistää Volgan. Teemaa soittaa koko bändi, solistina saksofoni.

19.01 Pysäköintiluolan väkivallan jälkeen Manne koilee itseään Volgan konepelliltä. Bassohuilu ja kitara soittavat teemaa d-mollissa aina siihen asti, kun Manne saapuu Ville Alfän (Aki Kaurismäki) Linnunlaulun huvilalle.

22.22 "Hän oli kaunis kuin öinen moottoritie." Volga kiittää moottoritietä pohjoiseen, ja bänditeeman melodiasoittimena on pureva sähkökitara. Nuottiin merkitty tempo on 92 ja esitysohje *Very heavy*.

24.49 Löydettyään Veeran rekka-asemalta, jätettyään hänet tielle ja otettuaan sittenkin taas kyytiin, koska aikoo "suunnistaa tähtien mukaan", Manne ohjaa Volgan Tampereelle bänditeeman lopun jäädessä soimaan pianon, kitaran ja basson helkkyyvänä ostinatona.

39.18 On jo kesä, kun Manne jälleen kerran saapuu BaariBariin ja baarin edessä katusoittaja (**Pentti Lahti**, s. 1945) improvisoi saksofonillaan bänditeemaa. "Hän väittää, että tuo on Mahleria." "Sitä se onkin." Toden totta, **Gustav Mahlerin** (1860–1911) ensimmäisessä sinfoniassa toistuu Arvottomat-motiivia muistuttava aihe (nuotti 8).

Nuotti 8

1.00.53 Eldorado-sirkuksen taikurin esitystä säestää bänditeemasta johdettu vauhdikas näytösmusiikki, jonka soittavat puhaltimet, basso, rummut ja congarummut.

1.22.58 Ennen Kuopioon tuloaan Manne maalaa Volgan valkoiseksi metsätiellä. Maalauksen ja kaupunkiin saapumisen aikana soi sama basson ja kitaran musiikki, joka kuultiin alussa Mannen asunnossa.

1.35.14 "No mitä Harri?" "Kuka Harri? Hän on kuollut." Asiat ovat muuttuneet peruuttamattomasti, ja päättäväisen rokkaava musiikki saattaa pakolaiset matkaan kyläkaupalta. Kuullaan säestys ilman teemamelodiaa. Kun Volga rysäyttää poliisin tiesulun läpi, musiikki voimistuu ja raivokas vinkukitara soi kilpaa sireenien kanssa. Poliisit eksytetään, musiikki ja sireenit vaimenevat.

1.36.56 Latoon piiloutunut Volga jatkaa matkaansa kohti autiotaloa, ja musiikki rauhoittuu. Piano nousee esiin, sähkökitara soittaa motiivin pari kertaa.

1.45.47 Saatettuaan Veeran junaan ja selvitettyään Hagströmin olinpaikan Manne ajaa kohti Sotkamoa ja hotelli Tulikettua. Bänditeeman soolosoittimena vuorottelevat saksofoni ja patarummut.

pelkät lyömäsoittimetkin hoitaa jännitysmusiikin tehtävää.

4.35 Kun gangsterien auto lähtee seuraamaan Volga Fredrikin- ja Lönnrotinkadun kulmasta, jännitysbasson, rumpujen ja congarumpujen päälle rakentuu puhaltimien toimintamusiikki, jossa ydinmotiivi toistuu. Manne eksyttää seuraajat Köydenpunojankadulla, ja soimaan jäävät vain rummut. Ne jatkavat Vallilaan asti, missä Manne hyyttää Veeran.

13.57 Soitettuaan puhelinkopista uhkaavan puhelun Mannen työpaikalle gangsterit lähtevät liikkeelle Vallilasta. Puhaltimien sointujen pohjalla soi pianon, basson ja rumpujen bassomotiivi.

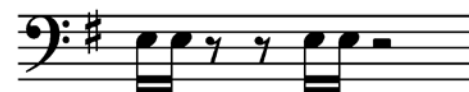
15.59 Gansterit yllättävät Mannen tämän työpaikan pysäköintiluolassa. Manne on käynnistämässä Volgaansa, kun takaistuimella piileskellyt gangsteri napsauttaa veitsensä auki ja takaperin käännetty vibraslapin pärinä käynnistää jännitysmusiikin. Väyry (Asmo Hurula, s. 1952) uhkaa Mannea veitsellä, ja Hagström ja Mitja ajavat pai-

Jännitysmusiikki

Arvottomien jännittäviä tai väkivaltaisia kohtauksia tehostaa jännityssaihe, ydinmotiivista säveltoistolla ja kromaattisella muutoksella johdettu melodia (nuotti 9). Sen seurana on usein terävä bassokuvio (nuotti 10). Bassokuvio voi esiintyä myös yksin tai rytmisoittimien kanssa, ja voivatpa

Nuotti 9

Nuotti 10

kalle. Vibraslap pärähtää aina tahdin nelosella. Jännitysmotiivia soittaa särökitarra lyhyin sävelin (nuotti 11).

36.00 Gangsterit ovat ryöstäneet taulun Villen huvilasta, ja heidän poistuessaan jouset ujeltavat h-säveltä. Jännitysaiheen soittavat piano ja patarummut, synteettinen e murisee ja patarumpu soittaa tremoloa h-sävelellä. Manne saapuu, näkee Pontiacin ajavan pois ja kiirehtii sisälle. Puhaltimien ylinouseva sointu nostaa jännitystä: mitä Villelle on tapahtunut?

41.18 Manne on ottanut Harrin (**Juuso Hirvikangas**, s. 1956) mukaansa BaariBarista. Kolmatta linjaa ajaessaan hän huomaa gangsterien auton hautaustoimiston edessä ja räsäyttää Volgalla Pontiacin perään. Törmäyksestä alkavat kiihkeä congarummutus ja patarummun tremolot. Manne tyrää Väyryn ja kävelee rivakasti sisään kohti Hagströmin toimistoa. Rummutus katkeaa, kun Manne lyö Hagströmin komeasti kirjoitus-pöydän yli.

45.07 Manne lähtee hakemaan taulua Hagströmin huvilasta. Sirkat ja tehostemainen musiikki luovat yöhön jännitystä. Bassoklarinetti soittaa ensin tunnusmotiivin matalalta, sitten bassohuilu

oktaavia ylempää; patarummun yksinäinen kolahdus; bambumaista kalinaa; ylinouseva sointu ensin puhaltimilla, sitten jousien tremolona.

46.33 Jousien näppäillen toistamat tunnusmotiivin sävelet ja kalina jatkuvat, kun Manne seikkailee talossa. Musiikki katkeaa, kun Hagström tulee yläkertaan hakemaan papereita ja Manne on vähällä paljastua.

48.06 Sirkkojen sirinä ja klarinetin b-sävelestä lähtevä puhaltimien septimisointu saattavat Manneen pakoon katon kautta.

49.37 Manne käy näyttämässä taulua biljardinpelaille. Salista poistuessaan hän saa gangsterit peräänsä. Kiivaan takaa-ajorytmin soittavat congarummut ja lehmänkello.

Muu temaattinen musiikki

Arvottomat-motiivi soi enemmän tai vähemmän naamioituneena myös muutamassa sellaisessa kohdassa, joita ei voi luokitella orkesteri- tai bänditeemaan tai jännitysmusiikkiin.

10.54 "Auf Wienerschnitzel." Puhelun lopetuksesta käynnistyy työmusiikki E-duurissa. Manne ajaa pysäköintihalliin ja kävelee työpaikalleen ravin-

tolaan. Motiivia toistavan melodian soittaa saksofoni. Tiskipaikalla musiikki alkaa uudestaan, kun Manne potkaisee liukuhihnan käyntiin. Akustinen kitara improvisoi. Työmusiikki on vielä turvallisesti duurissa, vaikka kuvat näyttävät, että jotain huolestuttavaa on tapahtumassa.

siikkia. Sitä voi pitää diegeettisenä eli sellaisena musiikkina, jonka elokuvan henkilöt kuulevat – vaikkei äänen lähde olekaan aina näkyvissä.

6.58 Ensimmäisessä BaariBarin kohtauksessa kuuluu klassissävyyistä pianomusiikkia G-duurissa. Se voisi hyvin tulla kahvilan radiosta.

56.52 Matkalaisten saavuttua Eldorado-sirkukseen alkaa kovaäänisestä soida trumpetti (nuotti 12). Melodia kuulostaa vanhalta iskelmältä, mutta trumpetti ja melodian alun hahmo tuovat mieleeni **Nino Rotan** (1911–1979) musiikin elokuvasta *La Strada*. Tietäen Rotan kuuluneen Tikanmäen vaikuttajiin uskallan arvella, että Tikanmäki halusi säveltää tähän kohtaukseen Rota-sävyisen pastissin. Onhan *La Strada* tie-elokuva niin kuin *Arvottomat*, ja ollaan sirkusympäristössä.

1.45.13 Etsiessään Hagströmiä lopullinen tapaaminen mielessään Manne soittaa baaritiskiltä Mitjalle (**Jorma Markkula**, 1945–2024). Pianomusiikki voisi soida ravintolassa elävänä tai äänitteeltä.

Muu musiikki

Arvottomissa kuullaan paljon muuta kuin siihen varta vasten sävellettyä musiikkia. Se on yleensä diegeettistä, elokuvan maailmassa soivaa. On henkilöiden ohimennen hyräilemiä tai viheltämiä sävelmiä, Harrin kitaroineen esittämää bluesia, kahvilassa ja kapakassa radiosta tulevaa tangoa.

19.42 Ville Alban luona soi **Pjotr Tšaikovskin** (1840–1893) kuudennen sinfonian ensimmäinen osa (joka sittemmin on kuulunut levysoittimesta tai radiosta useammassa Aki Kaurismäen elokuvassa).

34.25 Ensimmäisessä kesäkohtauksessa Harri ajaa Transitillaan baarin, entisen bensa-aseman, pihaan. Kantri- ja bluessävyinen musiikki on E-duurissa. Huuliharpuun soittama melodia paljastuu tarkkaan kuunnellen ydinmotiivista johdetuksi: se on siirretty duuriin, siihen on lisätty yksi sävel ja sen rytmiä on muutettu.

54.53 Sama musiikki soi, kun Harri ja Manne ovat aloittaneet ajelunsa ja Volgan rengas pamahtaa rikki soratiellä.

1.33.54 Kuopion kaupunginhotellin ampumisen jälkeen ortodoksinen kirkkolaulu vaihtuu saumatomasti jousien ja klarinetin soittamaksi ajomusiikin murheelliseksi molliversioksi. Manne ja Veera pakenevat, ja musiikki seuraa heitä kyläkaupalle asti.

1.38.25 Takaa-ajon jälkeen pakolaiset löytävät turvapaikan autiotalosta erämaan keskeltä. Aamulla pihamaalla soivat kurjet ja valoisa pianomusiikki, joka perustuu teeman kahteen ensimmäiseen sointuun (Em ja F/E). Motiivikin kuullaan kerran. Manne kiipeää palovartiotoriniin ja soittaa Pariisiin.

1.41.38 Kesken puhelun ahdistelemaan ilmestyy poliisin helikopteri, Manne ja Veera ryntäävät autoon, ja alkaa hurja takaa-ajo. Sen musiikkina on jyskyttävä rumpujen, sähkökitaran ja basson aihe, joka koostuu tunnusmotiivista ja lyhyestä kromaattisesta kulusta.

1.43.27 Helikopterin tuhoutumista seuraa sekuntien kuluttua kaiutettu rummun jysähdys. Tikanmäki oli tarkoittanut iskun putoamisen kohdalle tehosteeksi ja lopputuloksen kuullessaan luuli, että leikkauksessa oli sattunut virhe. Tämä oli kuitenkin ohjaajan tietoinen ratkaisu.

Muu sävelletty musiikki

Kolmessa *Arvottomien* kohtauksessa kuullaan Tikanmäen säveltämää muuta kuin temaattista mu-

28.58 Talvijakson keskeinen tapahtuma ovat seurain-talon iltamat. Rauli-Sakari ja Karhukopla esittä-vät kaksi tangoa, **Toivo Kärjen** (1915–1992) *Siksi oon mä suruinen* ja **Unto Monosen** (1930–1968) *Erottamattomat* (31.12). Irralliset päähenkilöt siir-tyvät tanssiessaan e-mollin autiudesta tangon a-molliin, ovat hetken osa yhteisöä.

1.15.28 Elokuvan jälkipuolen Mannen yksinäisyys-jakso on minulle *Arvottomien* huipennus. Harri ja Manne ovat riitaantuneet, ja Manne panee lähtiessään levyautomaatista soimaan **Juice Leskisen** (1950–2006) *Per Vers, runoilijan*. Anssi Tikanmäki sovitti kappaaleen elokuvaa varten, ja sen esittää puhaltimin vahvistettu Grand Slam, laulajana **Ila Loueranta** (s. 1955). Manne ajaa Volgallaan Savon ja Keski-Suomen upeimmissa maisemissa ja päätyy Siilinjärven kipsivuorelle.

1.20.28 ”Mistäs musiikista sinä pidät?” ”Kaikki kel-paa.” Kipsivuoren juurella asuva talonsa puo-lustaja (**Paavo Piskonen**, 1944–2010) napsauttaa

soimaan **Dmitri Šostakovitsin** (1906–1975) seit-semännän sinfonian (”Leningrad”), joka kuuluu seuraavan tulitaistelun ajan.

1.28.55 Arvottomien viimeiset onnellisen yhdessä-olon hetket koetaan Kuopion kaupungin-ho-tellissa. **Rauli Badding Somerjoki** (1947–1987) ja Agents esittävät kaksi suosituimpiin kuulu-vaa kappalettaan, *Ikkunaprinsessan* ja *Paratiisin* (1.31.02).

Finaali

1.50.26 Loppukohtauksessa jäljelle jääneet ta-paavat Pariisissa ravintola Le Progresissa. Anssi Tikanmäen näköinen pianisti aloittaa teemamu-siikin. Piano on äänitetty kuvauspaikalla, levy-läkin kuuluu ravintolan ääniä. Musiikista kasvaa suuren orkesterin *Grande Finale*, monipuolisesti kehitelty, pidempi ja täydempi versio kuin mi-kään aiemmin kuultu. Lopputekstien jälkeen mu-

siikki häivytetään, kun se on soinnut 2 minuuttia 13 sekuntia.

Tikanmäen elokuvamusiikkia sisältävällä levyllä musiikki kestää 2 minuuttia 52 sekuntia ja päättyy mahtipontisesti G-duuriin. Mutta *Arvottomien* tarinaa palvelee paremmin häivytyks, joka jättää jatkon avoimeksi.

Lähteitä

Suomen kansallisfilmografia 9 (1981–1985). Edita, 2000. Tiedot myös Elonetissä: https://elonet.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_100248

Mattila, Mikko & Talvio, Raija. *Arvottomat. Tärkeintä on lähteminen*. Aviador, 2024.

Savonen, Tuomas. *Hiljaisten kuvien säveltäjä. Anssi Tikanmäen ja Tuomas Savosen keskustelu kesällä 1998*. Filmihullu 4/1998. http://www.kaapeli.fi/~filmihul/98_4_art1.html

Mika Kaurismäen haastattelu *Arvottomat-DVD:n oheismateriaaleissa*.

Ruutukaappausten tekijänoikeudet © Villealfa Filmproductions.

Anssi Tikanmäki 1955–2024

Anssi Tikanmäen yllättävä edesmeno vain 69-vuotiaana järkytti hänen musiikkinsa ystäviä kesäkuun alussa.

Tikanmäen julkinen ura ja oma vakava musiikkiharrastukseni alkoivat samoihin aikoihin, joten hän on ollut minulle olemassa niin sanotusti aina. *Maisemakuvia Suomesta* taisi soida taajaan radiossa 1980-luvun alussa, ja muistan televisioesityksen, jossa Jorma Panula johti orkesteria. Ensimmäinen elokuvamusiikki *Arvottomiin* tuli 1982, ja koko 80-luvun Tikanmäki oli Juicen Grand Slamin kantavia voimia.

Tikanmäki teki musiikin yli kahteenkymmeneen elokuvaan, joista kymmenen oli Mika ja kaksi Aki Kaurismäen. Isoin työ oli Aki Kaurismäen mykkäelokuva *Juha* 1999. Hän sävelsi musiikkia myös mykkäelokuvan klassikoihin ja esitti sitä filmiorkesterinsa kanssa. Pienempi kokoonpano Anssi Tikanmäen orkesteri esitti konserteissa instrumentaalimusiikkia ja elokuvaan tehtyä musiikkia.

Tikanmäen tuotannossa kiehtoo sen yleis-musikaalisuus ja vapaus genrerajoituksista. Sehän oli ominaista myös hänen tärkeimmälle esikuvalleen elokuvamusiikissa, Ennio Morriconelle. Voisiko *Maisemakuviakin* luonnehtia orkestraaliseksi progeksi iskelmä- ja kansanmusiikkivaikuttein? Ankara taidemusiikkikin luonnistui, kuten Akin *Boheemielämää*-elokuvan kappale *Sinisen* vaikutus taiteessa osoittaa. Elokuvasa Tikanmäen kädet soittavat pianolla säveltäjä Schaunardin (Kari Väänänen) teoksen.

Oma tuttavuuteni Anssin kanssa jäi yhteen puhelinkeskusteluun, kun kyselin *Arvottomat*-musiikin taustoista. Hän vaikutti ilahtuneelta, että joku on jaksanut kuunnella musiikkia noin perusteellisesti, ja kertoili avoimesti myös omia kuulumisiaan. Odotin kovasti pääseväni vielä tapaamaan hänet juttuni tiimoilta, mutta seppä jäi nyt toteutumatta.

Matti Sunell